

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: Закон України від 4 червня 2020 р. № 671-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-20#n7>.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1>.
3. BBC NEWS Україна: «Вор в законі»: як каратимуть кримінальних авторитетів. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-52919565>.
4. В Україні вперше повідомили про підозру «злодію в законі». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3184698-v-ukraini-vperse-povidomili-pro-pidozru-zlodiuv-zakoni.html>.
5. Незалежний громадський портал: На Хмельниччині кримінального «смотрящого» підозрюють у встановленні та поширенні на території області злочинного впливу. URL: <https://ngp-ua.info/2020/11/47903>.
6. Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України: За поширення злочинного впливу у Черкаському СІЗО двоє «смотрящих» постануть перед судом. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/38855_Za_poshirennya_zlochinnogo_vplivu_u_CHerkaskomu_SIZO_dvo_smotryashchih_postanut_pered_sudom.htm.
7. Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України: Поліцейські повідомили підозру одному із так званих «наглядачів» за виправною колонією Буковини. https://mvs.gov.ua/ua/news/38198_Policeyski_povidomili_pidozru_odnomu_iz_tak_zvanih_na_glyadachiv_zavipravnoyu_koloniyu_Bukovini.htm.

Крижна Валентина Володимирівна,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем протидії
злочинності ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, старший науковий
співробітник

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Завданнями будь-якого Кримінального кодексу є охорона суспільних цінностей – прав і свобод людини й громадянина, власності, навколишнього середовища, громадського спокою й безпеки, державного ладу, миру й безпеки людства.

Кримінальний кодекс (далі – КК України) повинен служити будь-якому члену суспільства чітким орієнтиром для

відділення злочинного від незлочинного, утримуючи людину в певних рамках поведінки.

Крім того, реальність і ефективність дії КК України багато в чому залежить від злагодженого механізму реалізації його норм. Правові основи цього механізму передбачені карно-процесуальним законодавством, законодавством про судоустрій, про статус і діяльності правоохоронних органів. Однак саме Кримінальний кодекс є фундаментом усього правоохоронного законодавства.

У зв'язку з сучасними викликами та потребами демократичного суспільства є нагальна потреба у реформуванні кримінального законодавства в Україні, яке втратило свою системність внаслідок внесення в КК численних змін.

Чинний Кримінальний кодекс України був прийнятий 19 років тому. За цей час він зазнав понад 1000 змін і поправок. Багато положень єдиного закону країни, який визначає діяння, що є злочинами, та наслідки їх вчинення, не відповідає міжнародним стандартам кримінального права. Якщо в ЄС за грати потрапляє в середньому 90 осіб на 100 тис. населення, в Україні цей показник становить 140 осіб. Україна – лідер серед європейських країн за кількістю довічно засуджених без перспективи звільнення з порушенням Європейської конвенції з прав людини. Багато визначень злочинів у Кримінальному кодексі України не сумісні з визначеннями злочинів у країнах ЄС. Це заважає боротьбі зі злочинністю в Україні, а також перешкоджає міжнародному співробітництву [1].

Отже, зупинимось на деяких новаціях, що передбачені проектом нового Кримінального кодексу України.

В цілому проект нового Кримінального кодексу України виглядає сучасним та структурованим. Структурована нумерація статей (статті нумеруються за номером книги, розділу та статті), подібно до Податкового кодексу, на наш погляд, стане незвичною для практиків. Вочевидь, така нумерація створена з метою уникнення статей з індексами «прим» у разі доповнення Кримінального кодексу. Разом з тим, на нашу думку, варто прописати для законодавця правила нумерації статей у разі внесення доповнень у кінцевих положеннях Проекту.

Хочеться відмітити, що даний Проект цікавий в частині дефініцій та вчення про злочин. Чудово, що він формалізує багато напрацювань правової доктрини (неконкретизований умисел, фактична та юридична помилки тощо), уточнює велику кількість дефініцій (особливий психоемоційний стан під час вчинення злочину, необхідна оборона тощо), ліквідує

прогалини (заподіяння шкоди за згодою особи бо під час заняття спортом, помилка щодо обставини, яка виключає протиправність діяння тощо). З'явилися такі поняття, як «неналежний потерпілий», «заподіяння шкоди за згодою; під час занять спортом», тощо.

До категорії злочинів в новому КК України будуть відноситись лише діяння, що заподіюють істотну шкоду, за які передбачено позбавлення свободи безальтернативно або в альтернативі із великим штрафом. Тепер не буде застосовуватись поглинання більш тяжким покаранням менш тяжкого за сукупністю злочинів (за виключенням, у разі якщо один і той самий злочин можна кваліфікувати різними статтями).

Стосовно видів покарання, у проєкті нового КК України пропонується залишити лише штраф, ув'язнення та довічне ув'язнення. Вводиться нове поняття – «кримінально-правові засоби»: сюди віднесли суспільно-корисні роботи, пробацію, пробаційний арешт, електронний моніторинг, компенсацію, реституцію, конфіскацію, обмежувальні заходи [2].

Запровадження нової термінології розмірів шкоди здоров'ю – істотна, значна та тяжка (подібно до майнової шкоди), – змусить переглянути Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, які не переглядалися понад 25 років (Наказ МОЗ України № 6 від 17.01.1995).

Скорочення переліку покарань до штрафів та ув'язнень на практиці збільшить питому вагу вироків про позбавлення волі. Навіть зараз суд враховує матеріальний стан обвинуваченого, і якщо він не задовільний – штрафи не призначаються, але суд має можливість призначити громадські роботи. За Проєктом, якщо особі призначено штраф, який вона не спромоглася сплатити, то все одно вона буде засуджена до ув'язнення за ухилення від сплати штрафу або штраф перерахують на ув'язнення (3 розрахункові одиниці, тобто наразі 300 грн, – 1 день, стаття 3.2.8 Проєкту). Потрібно зважати, що більшість злочинів вчиняється представниками певних соціальних груп, не здатними заробити та накопичити достатньо коштів на сплату штрафу. Не можна не враховувати безробіття в більшості регіонів країни, існування вразливих верств населення та національних меншин тощо. Навіть відстрочення виконання призначеного покарання (аналог сучасної статті 75 КК України) супроводжується сплатою штрафу. Тобто для малозабезпеченої людини – без шансів на свободу.

В проєкті нового Кримінального кодексу України, на нашу думку слушно, пропонується запровадження механізму судового контролю, щоб зміни до КК України вносилися лише після позитивного висновку Пленуму Верховного Суду.

Отже, новий Кримінальний кодекс України має відображати досягнення сучасної науки кримінального права, базуватися на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Його уведення в дію повинно загалом поліпшити ситуацію в суспільстві, створити умови для нормального здійснення правосуддя та розвитку України на шляху до соціальної, правової держави.

Список використаних джерел

1. Голіна В. В. Кримінально-правова правосвідомість в Україні. Сучасна кримінально-правова система в Україні: реалії та перспективи: монографія; кол. авт. під заг. ред. Ю. В. Бауліна. Київ: ВАІТЕ, 2015. С. 383–415.

2. Текст проєкту нового кримінального Кодексу. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>.

Кришевич Ольга Володимирівна,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ТЕРМІНА «ОБМАН» У ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

В проєкті Кримінального Кодексу у розділ 1.3. «Роз'яснення термінів кримінального кодексу України» в стаття 1.3.1. «Значення основних термінів Кримінального кодексу України» запропоновано варіант поняття «обман – повідомлення завідомо неправдивих відомостей або приховування певних відомостей, які особа зобов'язана була повідомити» [1].

Зосередимо свою увагу на виявленні особливостей використання кримінально-правового поняття «обман» у кримінальному законі на даний час та запропонуємо способи покращення якості викладу нормативного матеріалу в майбутньому. Законодавець обман як спосіб вчинення кримінального правопорушення передбачив у статтях Особливої частини Кримінального кодексу України (КК України), зокрема, ст. 142, 143, 144, 149, п. 3 примітки до ст. 149, 157, 161, 173, 190, 192, 258-1, 303, п. 2 примітки до ст. 303, 409 КК України, оскільки обман характеризує інколи кваліфіковану ознаку